

KARTERING VAN ARCHEOLOGISCHE MONUMENTEN

Volgens de nieuwe monumentenwet van 22 juni 1961 vallen ook archeologische monumenten onder de bescherming van deze wet. De toepassing er van houdt in, dat men deze monumenten moet kennen en dus dient op te sporen en vast te leggen. Ook zonder deze monumentenwet was het hoogtij, dat er aan deze opsporing iets werd gedaan, want vrijwel dagelijks verdwijnen er grafheuvels, urnenvelden, merovingische begraafplaatsen en mesolithische nederzettingen zonder dat daar iets van bekend wordt. Ook bekende objecten blijken soms plotseling verdwenen door ontginning, zandafgraving of aanleg van nieuwe wegen.

Gedeeltelijk zal dit voorkomen worden, als deze archeologische monumenten zijn gekarteerd en dus eerst kunnen onderzocht worden, als zij noodzakelijk moeten verdwijnen. Dit karteren is echter een werk dat niet in een paar weken is gebeurd. Vooreerst is de provincie Noord-Brabant alleen al zeer uitgestrekt. Op de kaart van 1-25000' omvat zij 59 kaartbladen die elk een gebied bestrijken van tien bij dertien kilometer; dus elk 130 vierkante kilometer. Ook al behoeft men niet elk perceel na te kijken, dan blijft het toch een oppervlakte waarvan de verkenning heel wat tijd kost.

Bij een goede kartering zijn de eisen: het raadplegen van literatuur, het doen van navraag bij bewoners der streek of bij amateur-archeologen en tenslotte het zelf controleren van het terrein.

Het raadplegen van literatuur eist veel zoeken in allerlei tijdschriften, in grotere

7) C.R.Hermans, Verzameling van Charters en geschiedkundige Bescheiden betreffende het Land van Ravestein, d.II, 's-Hertogenbosch 1850, p.382 en 621.

8) Hermans, II, p.451-452 en 660.

werken over de prehistorie en soms zelfs in oude particuliere vondstmeldingen die bij een museum zijn terecht gekomen en nooit werden gepubliceerd. Voor een goede kartering is men er dan nog niet, want in het veld moet eerst nog gezocht worden waar het object precies ligt. Vooral bij oudere vermeldingen in de literatuur is het soms zeer moeilijk om deze nog terug te vinden door de veranderde omstandigheden van het terrein. De plaatsaanduidingen zijn soms erg vaag: „in de heide tussen twee dorpen” kan men lang naar een grafheuvel zoeken, als deze hei intussen met dennen is beplant. Zelfs de grafheuvels door P.N. Panken ruim honderd jaar geleden ontdekt, zijn soms moeilijk terug te vinden, hoewel hij nauwkeurig aangaf hoeveel minuten gaans ten noorden of ten westen van een bepaalde kerk-toren de grafheuvels lagen.

Het navragen is de tweede stap. Meestal komt hiervoor het schoolhoofd, en vooral een oud-schoolhoofd in aanmerking. De scherven van een stukgeslagen urn (er kon wel eens geld inzitten) werden aan de schooljeugd meegegeven om een goede beurt te maken bij de onderwijzer. Ook oude bewoners van een gehucht weten meestal wel, of er urnen in de omgeving zijn gevonden. Tegen de verwachtingen in blijken jagers een zeer slechte bron voor inlichtingen. Hoewel zij elk perceel en hun eigenaar kennen, letten zij meer op de recente sporen van wild dan op sporen uit de prehistorie. De inlichtingen die men op navraag verkrijgt, betreffen echter hoofdzakelijk urnvondsten, een enkele keer ook een stenen of bronzen bijl of een romeins kruikje.

Soms kan men grafheuvels terugvinden door verhalen over heksendansen of kabouters. Over mesolithicum- en jong paleolithicum kan men de laatste tijd iets meer te weten komen door het groeiende aantal amateur-archeologen, die zich op dit terrein specialiseren.

Het terreinverkennen is niet zo eenvoudig als het lijkt. Meestal kan men een groot gedeelte uitschakelen nl. waar de bodem te vochtig is voor bewoning of voor begraafplaatsen, maar de rest is soms uiterst moeilijk te onderzoeken. Dit hangt af van de begroeiing, van de bewerking, van de tijd van het jaar, van weersomstandigheden en van de aard van het archeologisch object.

Op begroeide akkers is het uiteraard moeilijk om iets te vinden. De verkenning zal hier dus moeten geschieden in voor- of najaar, als de grond geploegd is en vooral als enige regenbuien de aanwezige scherven hebben schoon-gepoeld.

In hoge weilanden is het in februari soms mogelijk om urnenvelden op te sporen, omdat het in de winter verdorde gras iets eerder groen is boven de dichtgespoelde greppels van een urnenveld, dan op de rest van het terrein. In de bossen stuiten we op nieuwe moeilijkheden. In hoge bossen zonder onderbegroeiing is het vrij gemakkelijk om grafheuvels of lage heuveltjes van urnenvelden te ontdekken. In laag, nog niet uitgedund, dennenbos of in

bossen met onderbegroeiing eist dit veel meer moeite en is het dikwijls bijna onmogelijk. Bij het zoeken naar urnenvelden of vuursteenartefacten is men meestal aangewezen op pas geploughde brandgangen tussen de bossen, maar helaas gebeurt dit ploegen niet elk jaar.

De weersomstandigheden zijn ook van invloed. Het reeds vermelde opsporen van urnenvelden in februari kan door lange winters uitstel tot maart of april vergen. In april of mei kan een droogte van enige weken verrassingen opleveren, omdat boven funderingen de begroeiing vergeelt.

Bij het karteren speelt ook de aard van het object een belangrijke rol. Het gemakkelijkst zijn de grafheuvels uit bronstijd en neolithicum terug te vinden, omdat die vrij goed herkenbaar zijn. De kleinere en lage heuveltjes van een urnenveld zijn veel moeilijker terug te vinden. Soms moet men hiervoor wachten, tot een perceel bosgrond wordt omgeploegd of men kan scherven en beenderresten vinden in een pas geploughde brandgang. Hier vindt men meestal ook de mesolithische en jong-paleolithische vuursteen werkplaatsen. Uit de romeinse en merovingische periode komen de vondsten meestal aan het licht door diepere zandafgravingen. Zowel de merovingische als romeinse graven zitten zó diep, dat hiervan bij normaal ploegen niets te voorschijn komt. Alleen het romeinse puin van bewoningssporen is als oppervlaktevondst terug te vinden.

Uit dit alles blijkt, dat elk terrein herhaaldelijk bezocht moet worden en dat hiervoor de meest gunstige weersomstandigheden dienen afgewacht te worden. De volgende karteringen per gemeente geven dus pas een voorlopige inventarisatie. Het is geen momentopname, omdat aan deze kartering in de voorafgaande jaren veel verkenningen zijn voorafgegaan, maar het is zeker, dat bij een regelmatige controle nog heel wat nieuwe vindplaatsen aan de hier gepubliceerde kaartjes kunnen worden toegevoegd.

Volledigheid op dit gebied willen bereiken betekent echter een uitstel van publicatie.

Met de gemeente Riethoven werd begonnen, omdat deze aansluit bij Westerhoven waarvan dr. Bannenbergh reeds een archeologisch overzicht heeft gegeven. (Vroegere vondsten te Westerhoven, in Brab. Heem XII, 56-60).

G. BEECH